De Torroella a Montserrat

Recórrer el centenar llarg de quilòmetres que separen Torroella de Montgrí del monestir de Montserrat a mitjan segle XVIII no devia ser massa fàcil, ja que encara avui no ho és si hom no disposa de mitjans propis. Ni les vies ni els mitjans de comunicació podien permetre un viatge ràpid i còmode, i la mateixa distància, ben considerable, devia obligar a esmerçar-hi ben bé un parell o tres de dies.

Amb tot, el van fer, aquest viatge, aquells dos vailets empordanesos: Genís Julià i Ros i Pere Viola i Valentí, a onze anys de diferència l'un de l'altre, però nomes d'anada: un cop a Montserrat ja s'hi van quedar de primer com a escolans i després com a monjos. I ambdós van esdevenir, formats com eren a la centenària escola musical, bons músics que han deixat un bon record i un bon treball realitzat que honra tant Torroella que els va veure néixer, com Montserrat que els va formar. Intentem, doncs, seguir una mica els seus passos.

GENÍS JULIÀ I ROS

El dia 4 de febrer de l'any 1727 les campanes de la parròquia de sant Genís de Torroella tocaven a bateig: acabava de néixer al si de la ja nombrosa família de ca l'adroguer Julià un nen a qui foren posats els noms de Genís (com el pare i el patró de la parròquia), Joan, Antoni i Pere. En Genís era el vuitè fill del matrimoni Genís Julià i Maria Ros; després d'ell encara naixerien sis germans més (1). Els pares eren de Torroella mateix, com els avis Josep i Estàsia i els besavis Miquel i Anna, aquests pagesos.

No sabem quan el nen Genís féu el viatge a Montserrat per entrar a l'Escolania; podem suposar que tenia entre els set i els onze anys. Desconeixem també els motius que mogueren els pares a fer ingressar el noi en aquella escola musical tan allunyada de casa. ¿Van descobrir en l'infant unes qualitats musicals que calia aprofitar? Fos com fos, ja el tenim vestit d'escolà de Montserrat i iniciant-se en l'art de la música sota el mestratge, possiblement, del P. Benet Esteve (1702-1772), fill de Capellades. L'ensenyament musical a l'escolania era molt complet, tant pel que feia a la composició com als instruments, de manera que quan acabaven el temps d'estada (que podia arribar fins als 17 anys o 18 anys) molts ja sortien col·locats d'organistes o de mestres de capella de catedrals i col·legiates. En Genís, a part la composició, va aprendre a tocar l'orgue (2).

De l'escolania va passar directament al noviciat del monestir: era el 29 de desembre de l'any 1745. Tenia 18 anys i, com era costum, li fou canviat el nom de Genís pel de Benet (3). L'any següent, el dia 30 de desembre, professava vida monàstica i començava l'etapa de formació eclesiàstica, formació que realitzà a Montserrat mateix. Poc sabem del que va fer durant la quarantena d'anys que visqué al monestir: de manera molt resumida se'ns diu que va ser organista i Mestre d'escolans (4). El que ens ha quedat són algunes de les seves obres escrites: algunes sonates per a orgue, i el que li ha donat més anomenada, la música polifònica de l'Ofici de Difunts. Sobre la seva música tenim aquest comentari: «Molt profund en la composició com ho acrediten les obres musicals que ens ha deixat: va estar especialment encertat en compondre les parts de l'Ofici de Difunts, en la composició del qual va manifestar un talent singular, aplicant, de manera adequada, la música al text, amb una modulació lúgubre i original que sorprèn i agrada, i al mateix temps, els entesos en música, hi copsen les habilitats de l'art» (3).

El mateix comentarista-biògraf ens diu simplement que va ser un «bon religiós». Ja en tenim prou. La seva vida, tota ella al servei de Déu i del Santuari de la Mare de Déu, s'amaga als ulls —sovint massa escrutadors— dels historiadors per quedar reservada a Aquell qui el va cridar i se'l va fer seu. El P. Benet Julià moria a Montserrat, a l'edat de 60 anys, el dia 5 de desembre de l'any 1787 (6).



Actuació de l'Escolania de Montserrat a l'Església Parroquial de Torroella, el dia 26 de juny de 1984.

PERE VIOLA I VALENTÍ

A la mateixa parròquia de sant Genís, el dia 15 de juny de l'any 1738 era batejat un nen de la llarga nissaga dels Viola, amb els noms de Pere, Josep i Antoni. El pare, Francesc, passamaner d'ofici, tot i tenir el consol de molts fills —16 en total—, no fou afortunat amb les esposes: se li morien en poc temps, per aquest motiu es casà quatre vegades. En Pere era el primer fill del tercer matrimoni; la mare era Maria Rosa Valentí (7). Encara jovenet, possiblement cap el 1750 quan tenia 12 anys, féu el viatge a Montserrat per ingressar a l'Escolania i posar-se sota el mestratge musical del qui fou, segons expressió d'ell mateix, «el seu únic mestre», el P. Josep Antoni Martí (1719-1763) (98). Sis anys més tard, quan en tenia 17 de llargs, fou admès al Noviciat del monestir: era el 20 de març del 1756, i prengué el nom d'Anselm (9). Un any més tard professava vida monàstica davant l'Abat Benet Argerich (10). Els anys de formació eclesiàstica, Viola els passa al monestir de Montserrat de Madrid, però al mateix temps cultiva i aprofundeix els musicals de manera que fins i tot es dóna a conèixer a la Capella Reial (11). En tornar a Montserrat es dedicarà a allò que fou la gran tasca de la seva vida durant trenta anys: l'ensenyament musical a l'Escolania.

Dintre la llarga llista dels antics Mestres de l'Escolania, Anselm Viola és l'únic de qui coneixem força detalladament la tasca de pedagog, a través de les **Memòries** que va deixar escrites un antic deixeble seu, el famós guitarrista Ferran Sors (12). Hi descobrim l'home donat a la formació humana i especialment musical dels nois, que sap valorar les qualitats i corregir amablement els defectes i pretensions infantils, l'home que estima la música i la sap fer estimar als deixebles, presentant-la no només com una tècnica teòrico-pràctica, sinó com «la ciència dels sons». A part això, aquestes **Memòries** ens descobreixen alguns trets humans del P. Viola que ens el fan més estimable, més nostre.

La seva obra musical, però, no es limitava a l'ensenyament, també va poder dedicar temps i saber a la composició d'obres musicals per a les necessitats del culte montserratí, com sonates per a orgue que també servien per a l'estudi dels escolans. El **Catálogo** ens diu que «es increïble el que va arribar a treballar en qüestió de música, de manera que es pot comparar amb els més laboriosos dels seus antecessors i potser ho fou més que cap altre», encara que actualment ens hagin arribat molt poques obres seves: 11 obres vocals, generalment amb acompanyament d'orquestra, algunes sonates per a orgue i, cas únic dins de la història musical montserratina coneguda fins ara, un concert per a baixó (fagot) i orquestra, i uns exercicis per a aquest mateix instrument que ell, segurament, devia tocar. Se'n diu que «La seva música és original i té una modulació molt rara i xocant, i cal que el qui la canti estigui fort en nota i entonació, altrament corre el perill d'equivocar-se en l'art del contrapunt, i sovint es fan notar les fugues i els passos, sense deixar de trobar de tant en tant alguns cants agradables» (13).

Quatre anys abans de la seva mort, que tingué lloc a Montserrat el 25 de gener del 1798 (14) quan encara no havia complert els 60 anys, s'hagué de retirar a la infermeria a causa d'un atac d'apoplexia. Amb tot, per la molta estima que se li tenia i pel reconeixement a la seva tasca important, va conservar el títol de Mestre de Capella.

Ací s'aturen els passos d'aquest dos torroellencs il·lustres. S'aturen els passos, però en queden les petjades que ni el pas dels segles no pot esborrar. Si a Torroella queda el record —història o llegenda?— del pas de Montserrat en l'ermita de santa Caterina (15), a Montserrat queda l'aportació fecunda i perenne, de l'obra musical dels dos fills de Torroella de Montgrí.

DANIEL CODINA

NOTES

(1) Els noms dels germans foren (la data és la del dia del bateig): Joan (15 oct. 1713), Tomàs (20 des. 1716), Antoni (29 set. 1719), Josep (13 des. 1720), Maria (15 març 1722), Jaume (10 agost 1723), Margarida (10 agost 1725), Genís (4 feb. 1727), Maria (1 jul. 1728), Anna (26 gen. 1730), Pere (23 set. 1731), Pere (16 agost 1733), Victòria (25 març 1735) i Rita (9 juny 1737). El fet que es repeteixin els noms de Maria i Pere deu indicar que els dos primers amb aquest nom van morir encara infants. El cognom de la mare (Ros) només el trobem en l'acta de bateig de Rita, el darrer dels fills, en les altres només posa: «Maria muller sua». **Llibre de Baptismes** de la parròquia de sant Genís de Torroella, vol. 5, 1726-1754. L'acta d'en Genís es troba al fol. 15r.

(2) Aquells anys el P. Benet Esteve havia fet canviar l'orgue petit del cor i havia fet renovar l'orgue gran, havia adquirit instruments per acompanyar la Capella i començat a construir el nou edifici d'habitatge dels escolans. Vegeu: P. Manuel NOVIALA, **Breve tratado del Seminario de los Niños Escolanes o Infanticos del Rl. Monasterio de N.ª S.ª de Monserrat**, pàgs. 104 ss.

(3) L'acta autògrafa del **Llibre de Vesticions,** fol. 61r, de l'Arxiu de Montserrat, diu que en entrar al Noviciat tenia 19 anys, 10 mesos i 25 dies. Aquest càlcul està equivocat, ja que ens faria néixer en Genís el 1726, un any abans del que indica el registre de baptismes de la parròquia. El fet que li faltés un mes i uns dies per complir els 19 anys el podia induir a l'error de posar en la data esmentada els 19 anys complerts.

(4) Arxiu de Montserrat, **Catálogo de los Monges que siendo Niños sirvieron de escolanes,** n.º 159, fol. 49v.

(5) Ibid.

(6) Arxiu de Montserrat, **Llibre d'Òbits**, fol. 21r.

(7) Arxiu parroquial, Llibre de Bateigs, vol. 5, fol. 15. Per tot el que es refereix a la família Viola vegeu: Joan REDRESA I CASANOVAS, **Anselm Viola** en el Programa Festa Major del 1971, sense numeració de pàgs., en l'apartat **De nostra història musical**.

(8) Article SORS a **Encyclopédie Pitttoresque de la Musique** d'A. LEDHUY i H. BERTINI, vol. I, París, 1835, pàg. 156 segona columna. Reproduït fotogràficament a Brian GEFFERY, **Ferran Sors, compositor i guitarrista,** Abadia de Montserrat, 1928, a partir de la pàg. 167.

(9) Arxiu de Montserrat, **Llibre de Vesticions**, fols. 75r-76v.

(10) Idem, **Llibre de Professions**, fol. 56v.

(11) Catálogo . . ., n.º 161, pàg. 50.

(12) O.c.

(13) Catálogo . . .

(14) Arxiu de Montserrat, **Llibre d'Òbits**, fol. 40v.

(15) Pere CASTELLS, **L'ermita de Santa Caterina (notes històriques),** també al programa de festa major esmentat més amunt.